

<http://doi.org/10.22133/tlj.2025.476355.1204>

Strategies for the Development of Agritourism (Case Study: Flower Growing Greenhouses in Pakdasht Region)

Faezeh Yazdanpanah¹ , Mehrnoosh Bastenegar^{2*}

¹ M.Sc. Graduate of Tourism, University of Science and Culture, Tehran, Iran.

² Assistant professor, Technology Development Research Institute (ACECR), Ph.D in Tourism Management, Tehran, Iran.

Article Info	Abstract
Original Article	In Iran, climate diversity has created diverse areas for agriculture throughout the country and has led to the production of a variety of agricultural products. Among the agricultural farms in Iran are greenhouses for growing flowers and plants in the Pakdasht region of Tehran province. This region is a tourist destination due to its suitable climate and favorable conditions for growing and cultivating various flowers and plants. The present study is applied in terms of its purpose and qualitative in terms of its data collection method, and presents strategies for developing agriculture in the Pakdasht region. Data collection was conducted through library studies, researcher presence and observation in the study area, and semi-structured interviews, with sampling being carried out. Using SWOT and SOAR matrix analysis, strategic factors and indicators of agricultural development in the Pakdasht region were identified, and after analyzing the data, strategies were identified and formulated. Finally, using the Quantitative Strategic Planning Matrix (QSPM), the selected strategies were prioritized. In the SWOT analysis, the most important strategy is to strengthen and increase tourism facilities and infrastructure of national and international importance. In the SOAR analysis, the most important strategy is to plan for the expansion and opening of more equipped and advanced flower and plant exhibitions to attract tourists and create jobs for local people. In this study, both methods prescribed aggressive strategies.
Received: 01-09-2024	
Accepted: 09-01-2025	
Keywords: Agrotourism Greenhouse Pakdasht SWOT Analysis SOAR Analysis	
*Corresponding author e-mail: mnegar51@gmail.com	
How to Cite: Yazdanpanah, F., & Bastenegar, M. (2025). Strategies for the Development of Agritourism (Case Study: Flower Growing Greenhouses in Pakdasht Region). <i>Tourism and Leisure Time Journal</i> , 10(20), 109-131.	
Published by University of Science and Culture https://www.usc.ac.ir Online ISSN: 2783-3828	

1. Introduction

Tourism has become a cornerstone of modern economic development, necessitating the strengthening of infrastructure and enhancement of service quality to support its growth (Amanpour et al., 2014). Identifying and mobilizing local potentials is critical to activating the tourism economic cycle and ensuring sustainable development (Soleimannejad et al., 2021). One underutilized potential in Iran is greenhouse tourism, a subfield of agrotourism. Currently, there are 20,632 active greenhouses in Iran, with 21% concentrated in Tehran Province (Statistics Center of Iran, 2020). Pakdasht County stands out with its competitive advantages in flower and ornamental plant production due to favorable climatic conditions, geographical proximity to Tehran, and the availability of skilled human resources (Darvishi et al., 2014). With approximately 1,500 hectares of cultivated greenhouses producing over 1.2 billion cut flowers annually, Pakdasht supplies both domestic and international markets (Ministry of Interior, 2023). Despite these advantages, structured efforts to integrate greenhouse production into the tourism sector have been limited. This study aims to formulate targeted strategies for the development of agrotourism based on greenhouse attractions in Pakdasht, using strategic analytical tools (SWOT and SOAR models) to assess conditions and provide practical recommendations. especially since this region is currently a deprived region in terms of economic conditions and is prone to all kinds of crimes.

2. Literature Review

Tourism is a socio-economic phenomenon that encompasses decision-making, planning, travel, stay, and reflection, offering substantial opportunities for economic, social, and cultural development (Mill and Morris, 1992; Raji, 2021). At various levels—international, national, regional, and local—tourism fosters job creation, income generation, and infrastructure improvement (Roe et al., 2002). Among its many forms, agrotourism has gained increasing attention. Defined as tourism activities conducted on working farms, agrotourism provides visitors with educational and recreational experiences related to agricultural practices (Chikota & Macacha, 2016; Raleigh, 2021). For farmers, agrotourism presents an opportunity to diversify income sources, enhance resilience against agricultural market fluctuations, and promote rural sustainability (Futouhy et al., 2021). It also contributes to poverty reduction, mitigates rural-urban migration, and preserves cultural heritage (Ali-Al-Hesabi, 2019).

Greenhouse farming, particularly in the floriculture sector, has expanded significantly due to globalization and the free-market economy (Chimankare et al., 2022). Greenhouses enable controlled-environment agriculture, ensuring year-round productivity (Barzegar et al., 2010). Flower cultivation, in particular, offers high-profit potential from relatively small land areas, making it attractive for both new and established farmers (Ernst et al., 2021). Thus, greenhouses are well-positioned to serve as focal points for the development of innovative agrotourism experiences.

3. Methodology

A mixed-methods approach was adopted. Primary data were collected through library research, field observation, and semi-structured interviews with local stakeholders, including greenhouse owners, policymakers, and tourism experts. Sampling targeted individuals with direct experience in agricultural production and tourism development. Analytical tools such as the SWOT (Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats) and SOAR (Strengths, Opportunities, Aspirations, Results) models were employed to systematically evaluate internal and external factors influencing agrotourism development. Following factor identification, strategies were prioritized using the Quantitative Strategic Planning Matrix (QSPM) to provide an evidence-based hierarchy of actionable initiatives.

4. Results

Analysis of the SWOT and SOAR models led to the identification of 16 strength factors, 15 weakness factors, 20 opportunity factors, 11 threat factors, 14 aspiration factors, and 16 expected result factors. Key strengths of Pakdasht's greenhouses include affordable, high-quality flowers, investment potential, and a comparative advantage in ornamental plants. Weaknesses involve water scarcity, lack of accommodations, and limited

marketing expertise. Opportunities lie in job creation, improved transportation, and attracting tourists. Major threats are rising land costs and traffic. Stakeholders aspire to build advanced greenhouses and boost promotion. Expected outcomes include economic growth, youth employment, reduced unemployment, and increased income for greenhouse owners.

The SWOT analysis positioned Pakdasht's agrotourism within the SO (Strength-Opportunity) quadrant, indicating the feasibility of adopting aggressive development strategies by leveraging internal strengths to capitalize on external opportunities. Correspondingly, the SOAR analysis placed Pakdasht within the SR (Strength-Result) quadrant, underscoring the importance of focusing on strengths to achieve aspirational outcomes. Among the prioritized strategies, two emerged as most critical:

- **SWOT Strategy:** Strengthening tourism facilities and infrastructure to meet national and international standards.
- **SOAR Strategy:** Planning and launching advanced, well-equipped flower and plant exhibitions aimed at attracting tourists and generating local employment.

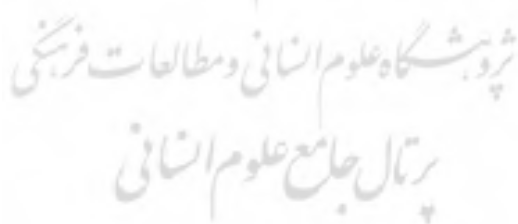
Both methods emphasized aggressive, opportunity-driven strategies, highlighting the potential for significant economic and social benefits through the strategic integration of greenhouse production and tourism.

5. Conclusion

The study demonstrates that Pakdasht possesses substantial yet underutilized potential for agrotourism development based on its thriving greenhouse industry. Achieving the desired transformation requires medium- to long-term investments in infrastructure and international marketing. However, several short-term measures can catalyze momentum, including:

- Conducting extensive marketing campaigns to position Pakdasht as the national and regional capital of flowers and plants;
- Recruiting and training specialized personnel in agrotourism development;
- Encouraging private sector investment through tailored banking facilities and financial incentives;
- Enhancing urban aesthetics and public spaces to improve the overall visitor experience.

By implementing both short- and long-term strategies, Pakdasht can transform itself into a leading center for greenhouse-based agrotourism, contributing to local economic revitalization, job creation, and cultural preservation.

گردشگری و اوقات فراغت

<http://doi.org/10.22133/tlj.2025.476355.1204>

راهنمایی برای توسعه گردشگری کشاورزی (مطالعه موردی: گلخانه‌های پرورش گل منطقه پاکدشت)

فائزه یزدان‌پناه^۱، مهرنوش بسته‌نگار^{۲*}

^۱ دانش‌آموخته کارشناسی ارشد جهانگردی، دانشگاه علم و فرهنگ تهران، تهران، ایران.
^۲ استادیار پژوهشکده توسعه تکنولوژی جهاددانشگاهی صنعتی شریف، دکتری مدیریت گردشگری، تهران، ایران.

اطلاعات مقاله	چکیده
مقاله پژوهشی	تنوع اقلیمی در ایران زمینه متنوعی برای کشاورزی در سراسر کشور ایجاد کرده و سبب تولید طیف متنوعی از محصولات کشاورزی در کشور شده است. از جمله مزارع کشاورزی ایران، گلخانه‌های پرورش گل و گیاه در منطقه پاکدشت استان تهران است. این منطقه به دلیل وضعیت آب‌وهوایی و اقلیم مناسب برای رشد و پرورش انواع گل و گیاه، منطقه گردشگری محسوب می‌شود. پژوهش حاضر از نظر هدف، کاربردی و از نظر روش گردآوری داده‌ها، کیفی است و به ارائه راهنمایی برای توسعه گردشگری کشاورزی منطقه پاکدشت می‌پردازد. جمع‌آوری داده‌ها با مطالعات کتابخانه‌ای، حضور و مشاهده پژوهشگر در منطقه مطالعه‌شده و انجام مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته و نمونه‌گیری به صورت در دسترس انجام شده است. با استفاده از تحلیل‌های SWOT و SOAR، عوامل و معیارهای راهنمایی توسعه گردشگری کشاورزی در منطقه پاکدشت شناسایی شد و بعد از تجزیه و تحلیل داده‌ها، راهنمایی‌های احصا و تدوین شد. در نهایت با استفاده از ماتریس کمی برنامه‌ریزی راهنمایی (QSPM)، اولویت‌بندی راهنمادهای منتخب انجام شد. در تحلیل SWOT، مهم‌ترین راهبرد تقویت و افزایش امکانات و زیرساخت‌های گردشگری با اهمیت ملی و بین‌المللی است. در تحلیل SOAR، مهم‌ترین راهبرد برنامه‌ریزی برای گسترش و افتتاح نمایشگاه‌های مجهزتر و پیشرفته‌تر گل و گیاه به منظور جذب گردشگر و اشتغال‌زایی برای مردم محلی است. در این مطالعه هر دو روش راهنمادهای تهاجمی را تجویز کرده‌اند.
تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۶/۱۱	
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۰/۲۰	
واژگان کلیدی: گردشگری کشاورزی گلخانه پاکدشت مدل SWOT مدل SOAR	
*نویسنده مسئول رایانامه: mnegar51@gmail.com	

نحوه استناددهی:

یزدان‌پناه، فائزه و بسته‌نگار، مهرنوش (۱۴۰۴). راهنمایی برای توسعه گردشگری کشاورزی (مطالعه موردی: گلخانه‌های پرورش گل منطقه پاکدشت). گردشگری و اوقات فراغت، ۱۰(۲۰)، ۱۰۹-۱۳۱.

ناشر: دانشگاه علم و فرهنگ <https://www.usc.ac.ir>

شاپای الکترونیکی: ۳۸۲۸-۲۷۸۳

مقدمه

در طول سه قرن گذشته، رشد گردشگری به عنوان فعالیت اجتماعی و عملکرد اقتصادی بسیار مهم چشمگیر بوده است و اکثر کشورهای جهان، در اقتصاد کلان خود صنعت گردشگری را در اولویت قرار داده اند (Mahaliyanaarachchi, 2015). به رغم پیشرفت فناوری در جهان، گردشگری همچنان به نیروی انسانی استوار وابسته است؛ در واقع این صنعت موجب اشتغال مستقیم در بخش های مختلف صنعت و همچنین اشتغال غیرمستقیم در بسیاری از فعالیت های مالی، تبلیغاتی، فنی، حقوقی، حمل و نقل مواد غذایی، خدمات اداری، فروش، پزشکی و بهداشتی، هتلداری و نظایر آن می شود (زارع و همکاران، ۱۴۰۰). همچنین به دلیل اهمیت گردشگری در اقتصاد نوین، تقویت زیرساخت های گردشگری و همچنین بالابردن کیفیت خدمات و امکانات گردشگری ضروری به نظر می رسد (امان پور و همکاران، ۱۳۹۵). بنابراین، می توان با شناسایی و معرفی قابلیت ها و توانمندی های بالقوه برای به حرکت درآوردن چرخه اقتصادی گردشگری، زمینه های بهره برداری مؤثر از آن را با شناخت و برنامه ریزی های همه جانبه مهیا کرد (سلیمان نژاد و همکاران، ۱۴۰۰). یکی از ظرفیت هایی که در گردشگری کشاورزی کمتر به آن توجه شده است، گردشگری گلخانه است. در حال حاضر، تعداد ۶۳۲/۲۰ گلخانه در ایران فعال هستند که ۲۱ درصد این گلخانه ها در استان تهران قرار دارند (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۹)^۱. شهرستان پاکدشت در تولید و صادرات گل و گیاه زینتی گلخانه ای از مزیت نسبی برخوردار است. شرایط اقلیمی و جغرافیایی مناسب، فاصله نزدیک به کلانشهر تهران و همچنین نیروی انسانی فراوان، از مزیت های نسبی این منطقه برای پرورش گل و گیاهان زینتی است (درویشی و همکاران، ۱۳۹۳). پاکدشت از ۱۵۰۰ هکتار گلخانه کشت گل و گیاه برخوردار بوده و تولیدکنندگان فعال این شهرستان سالانه بیش از ۱ میلیارد و ۲۰۰ هزار شاخه گل بریده تولید کرده و علاوه بر تأمین بازار داخلی، این تولیدات به دلیل کیفیت بالا، به بسیاری از کشورهای جهان نیز صادر می شود (وزارت کشور، ۱۴۰۲)^۲. براین اساس، گلخانه های پرورش گل و گیاه در منطقه پاکدشت، دارای توان بالقوه در توسعه گردشگری کشاورزی منطقه هستند. با وجود چنین ظرفیتی، ضروری است راهبردهایی به این منظور تدوین شده و برای تصمیم سازی سیاست گذاران یافته هایی مبتنی بر پژوهش میدانی ارائه شود؛ بنابراین هدف اصلی پژوهش حاضر ارائه راهبردهایی برای توسعه گردشگری کشاورزی منطقه پاکدشت است که لازم است با شناسایی شرایط مکانی، قوت ها، ضعف ها، فرصت ها، آرزوها و نتایج مدنظر و با استفاده از ابزارهای تحلیل راهبردی که در این پژوهش از دو مدل SWOT و SOAR بهره گرفته شده، به اهداف مطالعه دست یافت. انتظار می رود راهبردهای اولویت بندی شده در این مطالعه، موجب شود در میان مدت این منطقه به قطب گردشگری کشاورزی گلخانه ای کشور تبدیل شود و شاهد نتایجی همچون رشد اقتصادی، اشتغال افراد محلی، امنیت، رفاه و بهزیستی آنان باشیم؛ به ویژه این که این منطقه در شرایط فعلی منطقه ای محروم از لحاظ شرایط اقتصادی است و کانونی جرم خیز و مستعد انواع بزه است.

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

گردشگری

برای گردشگری تعاریف مختلفی ارائه شده است. آنچه مسلم است گردشگری فعالیتی اجتماعی اقتصادی است که با تصمیم فردی آغاز می شود. این واژه دربرگیرنده برنامه ریزی سفر، ویژگی های مقصد، اقامت در مقصد، بازگشت و همچنین یادآوری خاطرات سفر است. گردشگری شامل تمامی فعالیت ها، تأثیرات و تجربیاتی است که در طول سفر اتفاق می افتد (راجی، ۱۴۰۰). لازم به ذکر است، گردشگری بخش عمده اقتصاد جهانی را تشکیل داده و یکی از بزرگ ترین فعالیت های خدماتی جهان است. براساس آخرین آمار سازمان جهانی گردشگری، حدود ۷۹۰ میلیون گردشگر در هفت ماهه اول سال ۲۰۲۴، سفرهای بین المللی داشته اند که حدود ۱۱ درصد بیشتر از سال ۲۰۲۳ را نشان می دهد (سازمان جهانی

1. <https://amar.org.ir/statistical-information/statid/278.58>.

2. <https://www.moi.ir/news/202949/>

گردشگری، ۲۰۲۴)؛ بنابراین گردشگری فرصتی برای توسعه اقتصادی و ایجاد شغل و درآمدزایی در سطوح بین‌المللی، ملی، منطقه‌ای و محلی فراهم می‌کند. هنگامی که منطقه‌ای به منزله یک مقصد گردشگری توسعه می‌یابد، مشاغل جدیدی ایجاد می‌شود و درآمد حاصل از آن، می‌تواند برای بهبود خدمات محلی، با توسعه حمل‌ونقل و زیرساخت‌های بهتر یا با ارائه تسهیلات بیشتر برای ساکنان و بازدیدکنندگان استفاده شود (Rowe et al., 2002). یکی از انواع گردشگری، گردشگری کشاورزی است که در آن گردشگران وقت خود را با خانواده‌های روستایی می‌گذرانند و آموزش‌هایی درباره فعالیت‌های کشاورزی و زندگی در مزرعه فرامی‌گیرند (Chikuta & Makacha, 2016؛ Raley, 2021). گردشگری کشاورزی دارای رویکرد کارآفرینانه است و برای کشاورزان درآمدهای جانبی مؤثری ایجاد می‌کند (فتوحی و همکاران، ۱۴۰۰).

گردشگری کشاورزی

گردشگری کشاورزی به بازدید از مزرعه فعال و یا هر عملیات کشاورزی و باغداری به‌منظور لذت‌بردن، آموزش یا مشارکت فعال در مزرعه اشاره دارد (Irshad, 2010). فعالیت‌هایی که به‌عنوان گردشگری کشاورزی طبقه‌بندی می‌شوند شامل بازدیدهای روزانه از مزرعه، برداشت تفریحی محصولات زراعی، شکار و ماهیگیری، مشاهده طبیعت و حیات‌وحش و سایر فعالیت‌های مزرعه می‌شود (Raley, 2021). علاوه‌براین، در جوامع روستایی کشاورزان می‌توانند از طریق متنوع‌سازی فعالیت‌های کشاورزی و ارائه خدمات گردشگری، به منابع درآمد مالی بیشتری دسترسی پیدا کنند (Grillini et al., 2022). توسعه گردشگری عامل مهمی در بهبود معیشت روستاییان و افزایش سطح درآمد آن‌ها در کنار کشاورزی و دامداری بوده است و در جنبه‌های گوناگون توسعه روستایی تأثیرگذار است (مزیدی و زینتی فخرآباد، ۱۴۰۲). بنابراین، اصلی‌ترین هدف این نوع گردشگری، ارائه راهکارهای نوین برای توسعه و رشد روستاهاست؛ زیرا حضور گردشگران و افراد غیربومی موجب درآمدزایی، اشتغال‌زایی، کاهش فقر، کاهش مهاجرت روستاییان به شهرها، بقای فرهنگ، هویت و سنت اهالی روستا می‌شود (علی‌الحسابی و فتاحی معصوم، ۱۳۹۸).

گلخانه

گلخانه‌ها سازه‌هایی هستند که شرایط رشد مطلوب گیاه را در تمامی فصول سال فراهم می‌کنند (برزگر و یادگاری، ۱۳۸۹). برای فراهم کردن شرایط محیطی مناسب در درون گلخانه‌ها، انتخاب مکان مناسب احداث گلخانه، نوع سازه گلخانه، پوشش و وسایل به‌کاررفته در آن‌ها و همچنین نوع مدیریت و چگونگی بهره‌برداری از گلخانه‌ها اهمیت بسزایی دارند (زارعی، ۱۳۹۶). گلخانه‌ها از فرایند سرگرمی در قرن نوزدهم، به فرایند تجاری در قرن حاضر تبدیل شده‌اند. گیاهان زینتی، سبزیجات، گیاهان معطر و گیاهان دارویی را می‌توان در تمام مناطق آب‌وهوایی جهان در داخل گلخانه‌ها پرورش داد (Nemali, 2022). به‌ویژه کاشت گل در سال‌های اخیر در نتیجه جهانی‌شدن و اقتصاد بازار آزاد به جایگاه صنعتی دست یافته و سرعت چشمگیری داشته است (Chimankare et al., 2022). برای مثال، گل‌های شاخه‌بریده در بین کشاورزان جدید محبوب هستند؛ زیرا به‌طور بالقوه بازدهی درخورتوجهی از زمین‌های نسبتاً کوچک دارند و می‌توانند یک تجارت مستقل سودآور باشند. علاوه‌براین، می‌توانند فروش سایر محصولات را تکمیل کرده و در کانال‌های موجود در بازار ارزش افزوده ایجاد کنند (Ernst et al., 2021). برای بررسی پیشینه پژوهش، سه گستره موضوعی گردشگری کشاورزی، تحلیل‌های راهبردی SWOT و تحلیل‌های راهبردی SOAR مدنظر قرار گرفته است که در جدول ۱ به‌روزترین آن‌ها نشان داده شده است:

1. <https://www.unwto.org/news/international-tourist-arrivals-hit-96-of-pre-pandemic-levels-through-july-2024>

جدول ۱: پیشینه پژوهش

ردیف	محققان/سال	عنوان تحقیق	نتیجه تحقیق
۱	پترسون و اسلم ^۱ (2024)	گردشگری کشاورزی به عنوان یک صنعت نو ظهور گردشگری پایدار در ازبکستان	بررسی اهمیت گردشگری کشاورزی به عنوان راهبرد گردشگری پایدار برای دولت و سهام‌داران کلیدی
۲	سانتوش ^۲ و همکاران (2024)	ظهور گردشگری کشاورزی: مروری بر روندها، تأثیرات و چشم‌اندازهای آینده	این پژوهش مروری با هدف ارائه‌ی نمای کلی از ظهور گردشگری کشاورزی، تجزیه و تحلیل ابعاد مختلف، تأثیرات و پتانسیل آن برای توسعه پایدار است.
۳	بکتر ^۳ و همکاران (2024)	تأثیر شرایط اقتصادی در گردشگری کشاورزی رومانی: مطالعه SWOT در مناطق شمال غربی و شمال شرقی و استراتژی‌های توسعه پایدار	بررسی تأثیر چهارچوب‌های نظارتی و چشم‌اندازهای اقتصادی در ایجاد و تکامل کسب‌وکارهای گردشگری کشاورزی با استفاده از مدل SWOT
۴	ساویتری ^۴ و همکاران (2023)	راهبرد توسعه گردشگری کشاورزی توت‌فرنگی در منطقه موجوکرتو	ارائه راهبردهایی برای توسعه گردشگری کشاورزی منطقه موجوکرتو با استفاده از روش SOAR
۵	بسته‌نگار (۱۴۰۲)	توسعه اگریتوریسم در شهر تالابی بندر خمیر با تحلیل راهبردی SOAR.	ارائه راهبرد برای توسعه گردشگری کشاورزی شهر تالابی بندر خمیر با استفاده از روش SOAR
۶	علی‌الحسابی و فتاحی معصوم (۱۳۹۸)	راهبردهای تحقق اگریتوریسم با استفاده از مدل SWOT در روستای گرمه	ارائه راهبردهایی برای رشد و گسترش گردشگری کشاورزی در روستای گرمه با استفاده از مدل SWOT.
۷	بوذرجمهری و همکاران (۱۳۹۶)	نقش و جایگاه گردشگری کشاورزی در توسعه روستایی	ارائه راه‌حلی برای کاستن مشکلات گردشگری کشاورزی و افزودن بر مزایای بالقوه آن
۸	ماهالی اراجی (2015)	مزرعه گردشگری کشاورزی و اقامت در مزرعه	گردآوری حوزه‌های مهم مزارع گردشگری کشاورزی و برنامه‌ریزی و توسعه اقامت در مزرعه و راه‌های بازاریابی و ترویج آن

بررسی پیشینه پژوهش نشان می‌دهد که مطالعات گوناگونی در زمینه گردشگری کشاورزی انجام شده و راهبردهایی برای توسعه آن با استفاده از تحلیل‌های راهبردی SWOT و SOAR ارائه شده است، اما درخصوص منطقه پاکدشت و گلخانه‌های آن، که از ظرفیت بالایی برای توسعه اگریتوریسم برخوردارند، تاکنون پژوهشی صورت نگرفته است؛ به‌ویژه اینکه در این منطقه با توسعه گردشگری گلخانه‌ای می‌توان انواع بزه را مدیریت کرد و کاهش داد و برای ساکنان، علاوه بر رفاه اقتصادی، بهزیستی و آرامش و امنیت اجتماعی نیز ایجاد کرد.

محدوده مطالعه شده

شهرستان پاکدشت در ۲۰ کیلومتری شرق استان تهران با وسعتی معادل ۶۱۰ کیلومتر مربع، حدود ۳/۲ درصد از مساحت استان تهران را به خود اختصاص داده است و با ارتفاع حداکثر ۱۵۹۶ متر از سطح دریا و در زمین‌های آبرفتی جنوب رشته‌کوه‌های البرز قرار گرفته است. این منطقه از جنوب به بخش‌های پیشوا و قرچک و مرکز ورامین، از شمال به کوه‌های البرز و دماوند، از غرب به تهران و شهرری و از شرق به گرمسار محدود می‌شود (نقشه توپوگرافی ایران، ۱۴۰۳). جمعیت این شهرستان طبق آخرین سرشماری، ۳۵۰۹۶۶ نفر است (سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان تهران، ۱۳۹۶). در منطقه پاکدشت، گلخانه‌های بزرگ صنعتی و مدرن همراه با شرکت‌ها و صنایع کارگاهی وابسته به کشت گل‌گیاهان زینتی وجود دارند که سهم بیش از ۷۵ درصد صادرات گل‌های تک‌شاخه‌ای به سایر کشورها را به خود اختصاص داده‌اند (پازکی، ۱۴۰۱).

1. Patterson & Aslam
2. Santosh
3. Bacter
4. Savitri
5. <https://topomap.ir/?r=6556005&l=ghy>

شهرستان پاکدشت یکی از مناطق روستایی است که ظرفیت بالایی در توسعه گردشگری دارد؛ زیرا کشاورزی در این منطقه از رونق خوبی برخوردار بوده و به دلیل سطح بالای کشت گل‌و گیاهان زینتی، به پایتخت گل‌و گیاه ایران معروف شده است (توسطی و همکاران، ۱۴۰۰).

روش پژوهش

روش اجرای پژوهش مجموعه فعالیت‌هایی است که اطلاعات مورد نیاز پژوهش جمع‌آوری و تجزیه و تحلیل می‌شود. پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی بوده و به ارائه راهبردهایی برای توسعه گردشگری کشاورزی شهرستان پاکدشت می‌پردازد. برای دستیابی به این هدف، از روش‌های تحلیل‌های راهبردی SWOT و SOAR استفاده و نتایج دو روش با هم مقایسه شده‌اند.

روش تحلیل راهبردی SWOT

تجزیه و تحلیل SWOT کمک می‌کند وضعیت کنونی شناسایی و سناریوهای پیش رو تدوین شوند (رضایی و رستمی، ۱۴۰۲). تحلیل SWOT اهداف راهبردی تعریف شده را از طریق چهار عامل کلیدی (قوت‌ها، ضعف‌ها، فرصت‌ها و تهدیدها) ارزیابی می‌کند. از وظایف کلیدی تجزیه و تحلیل SWOT، شناسایی فرصت‌ها و تهدیدها در محیط بیرونی و همچنین شناخت قوت‌ها و ضعف‌ها در محیط داخلی سازمان است (Marsic, 2023).

روش تحلیل راهبردی SOAR

روش SOAR ابزار مؤثری برای برنامه‌ریزی راهبردی است. این روش مبتنی بر شواهد، راه حل محور، پویا و مولد بوده و رویکردی مثبت‌اندیشانه دارد. همچنین فضایی فراهم می‌سازد تا با تمرکز بر شناسایی قوت‌ها، فرصت‌ها، آرزوها و نتایج، ظرفیتی راهبردی برای تحول ایجاد کند (بسته‌نگار، ۱۴۰۲). تجزیه و تحلیل SOAR ذاتاً عمل محور است. این مدل با تمرکز بر قوت‌ها، فرصت‌ها، آرمان‌ها و نتایج، کسب و کارها را تشویق می‌کند تا از نقاط قوت موجود برای سرمایه‌گذاری استفاده کنند، فرصت‌های جدید را کشف کنند و برای اهداف بلندپروازانه بکوشند. این همسویی با اقدامات و نتایج، سازمان‌ها را به‌ویژه برای توسعه و اجرای برنامه‌های بازاریابی راهبردی یاری می‌کند. تجزیه و تحلیل SOAR از تمرکز بر مقوله‌های منفی ضعف و تهدید SWOT جلوگیری می‌کند. این تمرکز مثبت، ذهنیت خوش‌بینانه و فعال‌تری را تقویت و سازمان‌ها را تشویق می‌کند تا بر ظرفیت و فرصت‌های رشد خود تمرکز کنند. گفتنی است این رویکرد مثبت، به‌ویژه در بخش گردشگری، می‌تواند مفید باشد. جایی که جذب مشتریان اغلب مستلزم تأکید بر تجارب مثبت و ایجاد حس هیجان و امکان است. مدل SOAR با تمرکز بر آرمان‌ها و نتایج، کسب و کارها را تشویق می‌کند تا خواسته‌های مشتری را در نظر بگیرند و راهبردهای خود را با انتظارات مشتری هماهنگ کنند (Elgahwash et al., 2023).

جامعه و نمونه آماری

جامعه آماری این پژوهش شامل صاحبان و مدیران گلخانه‌های پرورش گل‌و گیاه منطقه پاکدشت است. به‌منظور گردآوری داده‌ها، مصاحبه نیمه‌ساختاریافته با صاحبان گلخانه‌های منطقه پاکدشت انجام شده است. انتخاب جامعه آماری با روش دردسترس صورت گرفته است.

ابزار گردآوری اطلاعات

پژوهشگر در طول مطالعه، پنج مرتبه به منطقه پاکدشت مراجعه کرده و علاوه بر ثبت مشاهدات خود، با صاحبان و مدیران گلخانه‌های پرورش گل مصاحبه انجام داده است.

یافته‌های پژوهش

از سیزده نفر از صاحبان یا مدیران گلخانه‌ها، که در دسترس بودند، تقاضا شد قوت‌ها، ضعف‌ها، تهدیدها، فرصت‌ها، آرزوها و نتایج توسعه گردشگری کشاورزی منطقه پاکدشت را بیان کنند. مصاحبه‌ها در محل گلخانه‌ها و نمایشگاه‌های پرورش گل انجام شد. با اجازه افراد مصاحبه‌شونده، صدایشان ضبط شد یا گفته‌هایشان از طریق پژوهشگر بر روی کاغذ نوشته شد. همچنین مصاحبه با نفر چهاردهم و پانزدهم انجام شد، اما موارد جدیدی بیان نشد و پاسخ‌ها تکراری بود؛ بنابراین مصاحبه به اشباع نظری رسید. در کادر ۱، بخشی از مصاحبه‌های انجام شده بیان می‌شود.

کادر ۱: نمونه‌ای از مصاحبه‌های انجام‌شده توسط پژوهشگر

- جناب آقای ص.م مدیر داخلی مزرعه گل‌وگیاه خرسند است. ایشان با ۵۵ سال سن، ۲۰ سال در زمینه گل‌وگیاه تجربه دارند.
- جناب آقای مردانی با عرض سلام و خسته نباشید. به عقیده شما نقاط قوت گلخانه‌های پرورش گل منطقه پاکدشت در زمینه گردشگری کشاورزی کدام‌اند؟
 - نقطه قوت گلزار گل‌وگیاهش. گلزار آب‌وهواش خوبه برای تولید گل. ما از تهران و کرج مشتری داریم. میان گل و گلدون می‌خرن می‌برن و اینجا دور می‌زنن. اینجا گلخانه‌های خوبی داره. همه نوع گلی پرورش می‌دن. تنوع گل زیاده. خب برای شهرهای اطراف که مردم می‌خوان بگردن. تفریح کنن. گل بخرن گلزار خیلی خوبه.
 - نقاط ضعف گلخانه‌های پرورش گل منطقه پاکدشت در زمینه گردشگری کشاورزی کدام‌اند؟
 - اینجا امکانات گردشگری نداره. یعنی هتل نداره. غذاخوری خوب نداره. فضای سبز که بیان اینجا با خانواده استراحت کنن نداره. یکی دیگه که اینجا جارو زیاد نمی‌شناسن. با این‌که گلخانه زیاده اینجا، قیمت‌ها خوبه اما خیلی‌ها نمی‌شناسن اینجا رو اگه بشناسن هم بدون ماشین نمی‌تونن بیان. از کرج، از تهران به اینجا هیچی نداره؛ مثلاً مترو نداره.
 - فرصت‌های توسعه گردشگری کشاورزی در گلخانه‌های پرورش گل منطقه پاکدشت کدام‌اند؟
 - اگه گردشگر زیاد بشه شاید مترو اینجا بزنن. برای ما هم خوب می‌شه. این منطقه رونق می‌گیره.
 - تهدیدهای توسعه گردشگری کشاورزی در گلخانه‌های پرورش گل منطقه پاکدشت کدام‌اند؟
 - تهدید نداره. ما از خدامونه که اینجا گردشگر بیشتر بیاد.
 - آرزوها و آلمان‌های توسعه منطقه پاکدشت در زمینه گردشگری کشاورزی چیست؟
 - مترو بزنن. شاید اگه مترو بزنن مردم فصل پاییز و زمستون هم بیان اینجا. الان این منطقه مردم بیشتر فصل بهار و تابستون میان. تو فصل پاییز و زمستون مشتری هامون کم می‌شه.
 - نتایج توسعه گردشگری کشاورزی در گلخانه‌های پرورش گل منطقه پاکدشت چیست؟
 - گردشگر زیاد می‌شه. گلزار رشد می‌کنه. هتل و اقامتگاه می‌زنن اینجا. به جاده گلزار می‌رسن و جاده رو درست می‌کنن، اوضاع منطقه بهتر می‌شه.

علاوه بر مصاحبه‌های انجام‌شده و پیاده‌کردن آن‌ها، پژوهشگر با مشاهده (اعم از دیدن و شنیدن و تجربه‌کردن) و ثبت مشاهدات به شناسایی ضعف‌ها، قوت‌ها، فرصت‌ها و تهدیدها پرداخته است. سپس کدگذاری و طبقه‌بندی یافته‌ها به صورت دستی انجام شد که نتیجه آن در شش طبقه شامل قوت‌ها، ضعف‌ها، فرصت‌ها، تهدیدها، آرزوها و نتایج، دسته‌بندی شدند؛ به طوری که شانزده عامل قوت، پانزده عامل ضعف، بیست عامل فرصت، یازده عامل تهدید، چهارده عامل آرزو و شانزده عامل نتایج شناسایی شدند. پس از شناسایی این عوامل، به کمک ماتریس ارزیابی عوامل داخلی و خارجی، وضعیت عوامل داخلی و خارجی منطقه بررسی شد. از پنج نفر از صاحبان بنام و باتجربه گلخانه‌های منطقه پاکدشت درخواست شد به هر عامل یافته‌شده ضریب اهمیت بین ۱ (بی‌اهمیت) تا ۵ (بسیار مهم) و امتیاز بین ۱ تا ۴ به شرایط موجود منطقه اختصاص دهند. سپس میانگین وزنی گرفته شد. همچنین، وزن نرمالیزه شد تا جمع ضرایب وزنی اختصاص داده‌شده مساوی یک باشد (جدول ۱ و ۲).

ضرایب وزنی نشان‌دهنده اهمیت نسبی یک عامل در موفقیت در صنعت مدنظر است (علیزاده و رحیمی، ۱۳۹۶). در مدل SWOT، ماتریس ارزیابی عوامل داخلی^۱ ابزاری برای بررسی عوامل داخلی شامل قوت‌ها و ضعف‌هاست. همچنین ماتریس ارزیابی عوامل خارجی^۲ ابزاری برای بررسی عوامل خارجی شامل فرصت‌ها و تهدیدهاست. برای عوامل داخلی، نمره ۱ بیانگر ضعف اساسی، نمره ۲ ضعف کم، نمره ۳ بیانگر قوت کم و نمره ۴ نشان‌دهنده قوت بسیار بالا در نظر گرفته شد (پویان و همکاران، ۱۴۰۲). به منظور تهیه ماتریس ارزیابی عوامل خارجی برای هریک از عوامل یک امتیاز بین ۱ تا ۴ داده شد. برای عوامل خارجی، نمره ۱ به معنای تهدید جدی، نمره ۲ به معنای تهدید قابل اعتنا، نمره ۳ به معنای فرصت قابل اعتنا و نمره ۴ به معنای فرصت عالی است. عدد ۴ به معنای بیشترین امتیاز و نشان‌دهنده اهمیت آن فرصت است و عدد ۱ به این معناست که واکنش بسیار ضعیف است (شمس‌پویا و همکاران، ۱۴۰۰). در صورتی که جمع کل امتیاز نهایی عوامل داخلی و خارجی در جدول ارزیابی ماتریس عوامل داخلی بیش از ۲/۵ باشد، به معنای غلبه قوت‌های سازمان بر ضعف‌های آن خواهد بود و اگر این امتیاز کمتر از ۲/۵ باشد، به معنای غلبه ضعف‌ها بر قوت‌ها خواهد بود. در صورتی که جمع کل امتیاز نهایی عوامل خارجی بیشتر از ۲/۵ باشد، به معنای غلبه فرصت‌ها بر تهدیدها و چنانچه از ۲/۵ کمتر باشد، به معنای غلبه تهدیدها بر فرصت‌ها خواهد بود (زیتونلی و همکاران، ۱۳۹۴). در مدل SOAR عوامل داخلی شامل قوت‌ها و آرزوها و عوامل خارجی شامل فرصت‌ها و نتایج هستند که محاسبات فوق برای آن صورت می‌پذیرد (Daffa Dzaky Firmansyah, 2024).

در جدول ۲ ماتریس عوامل داخلی و خارجی در مدل SWOT و در جدول ۳ این ماتریس در مدل SOAR نمایش داده شده است. در این جدول‌ها، وزن‌ها و امتیازها به صورت میانگین نظرات خبرگان منعکس شده است.

جدول ۲: ماتریس عوامل داخلی و خارجی در مدل SWOT

امتیاز وزن دار	امتیاز	وزن نرمالیزه شده	وزن	قوت‌ها
۰/۱۰۱	۳/۶	۰/۰۲۸۱	۳/۸	S۱: مجاورت و نزدیکی به مراکز جمعیتی و مراکز شهری
۰/۱۴۲	۴	۰/۰۳۵۵	۴/۸	S۲: وجود نیروی کار ارزان در منطقه
۰/۱۰۶	۳/۸	۰/۰۲۸۱	۳/۸	S۳: وجود نیروی کار زیاد در منطقه
۰/۰۹۰	۳/۶	۰/۰۲۵۱	۳/۴	S۴: پتانسیل بالای صادرات محصولات به مشتریان خارجی
۰/۱۴۸	۴	۰/۰۳۷۰	۵	S۵: قیمت ارزان محصولات گل و گیاه تولید شده در این منطقه
۰/۱۲۹	۳/۸	۰/۰۳۴۰	۴/۶	S۶: تنوع گل و گیاه و عرضه انواع گل‌های شاخه‌ای و گیاهان آپارتمانی
۰/۱۴۸	۴	۰/۰۳۷۰	۵	S۷: کیفیت بالای محصولات
۰/۰۷۵	۳/۴	۰/۰۲۲۲	۳	S۸: وجود اقلیم مناسب برای پرورش گل
۰/۱۳۴	۳/۸	۰/۰۳۵۵	۴/۸	S۹: احداث نمایشگاه‌های فروش گل و گیاه برای عرضه بهتر محصولات در سال‌های اخیر
۰/۰۷۸	۳/۸	۰/۰۲۰۷	۲/۸	S۱۰: داشتن محیط آرام و هوای سالم برای استراحت و فرار از آلودگی هوای شهری
۰/۱۴۸	۴	۰/۰۳۷۰	۵	S۱۱: مستعد بودن منطقه به منظور سرمایه‌گذاری اقتصادی برای توسعه گردشگری کشاورزی
۰/۱۴۸	۴	۰/۰۳۷۰	۵	S۱۲: درآمدزایی و اشتغال‌زایی مردم محلی در زمینه‌های مختلف کشاورزی
۰/۰۹۰	۳/۶	۰/۰۲۵۱	۳/۴	S۱۳: وجود ظرفیت نوآوری در تولید گل و گیاه
۰/۱۴۸	۴	۰/۰۳۷۰	۵	S۱۴: مزیت نسبی در تولید گل و گیاهان زینتی
۰/۱۲۹	۳/۸	۰/۰۳۴۰	۴/۶	S۱۵: امکان معرفی این منطقه به عنوان قطب مهم گردشگری کشاورزی در اطراف تهران
۰/۰۶۵	۳/۴	۰/۰۱۹۲	۲/۶	S۱۶: بهره‌گیری از نیروی کار زنان و سال‌خوردگان در فعالیت‌هایی مانند چیدن محصولات

1. IFE
2. EFE

یزدان پناه و بسته نگار/ راهبردهایی برای توسعه گردشگری کشاورزی (مطالعه موردی: گلخانه های پرورش گل منطقه پاکدشت)

ضعف ها	وزن	وزن نرمالیزه شده	امتیاز	امتیاز وزن دار
W1: باریک بودن جاده منطقه و نبودن جای پارک در مقابل گلخانه ها	4/6	0/0340	1/4	0/047
W2: نبود امکانات حمل و نقل عمومی مثل مترو	4/4	0/0325	1	0/032
W3: کمبود آب در منطقه پاکدشت	5	0/0370	2	0/074
W4: نبود هتل و مکان اقامتی در منطقه	5	0/0370	2	0/074
W5: نبود پارک و امکانات تفریحی در منطقه	4	0/0296	1	0/029
W6: نبود فضاسازی و زیباسازی منطقه ای	4/4	0/0325	1/2	0/039
W7: نبود رستوران و غذاخوری مناسب در منطقه	4/8	0/0355	1	0/035
W8: فقدان آبرسانی صحیح به گلخانه ها توسط دولت	5	0/0370	1	0/037
W9: نبود امکانات بهداشتی مناسب در منطقه	4/6	0/0340	1/8	0/061
W10: آشنانیدن افراد بومی با گردشگری کشاورزی و آموزش ندیدن آن ها در نحوه در برخورد با گردشگران	3/8	0/0281	1	0/028
W11: کمبود اطلاع رسانی دقیق و تبلیغات در معرفی پاکدشت به عنوان تولیدکننده گل و گیاه	5	0/0370	1/2	0/044
W12: تمایل نداشتن مردم منطقه برای سرمایه گذاری اقتصادی در بخش گردشگری به دلایلی مانند آشنایی نداشتن با گردشگری و ناآگاهی	4/2	0/0311	1	0/031
W13: نبود سرمایه گذارهای اقتصادی دولت در این منطقه	5	0/0370	1	0/037
W14: نبود دانش بازاریابی در زمینه تولیدات گل و گیاه در بازار داخلی و خارجی	4/8	0/0355	1/6	0/056
W15: نبود نیروهای متخصص و آموزش دیده در حوزه گردشگری در منطقه پاکدشت	3/8	0/0281	2	0/056
جمع	135	1	80/8	3/105
فرصت ها	وزن	وزن نرمالیزه شده	امتیاز	امتیاز وزن دار
O1: نزدیک بودن به بازار مصرف بالقوه (تهران)	5	0/0358	3/6	0/128
O2: توسعه جاده ها و امکانات دسترسی به منطقه	4/8	0/0343	3/8	0/130
O3: رونق اقتصادی منطقه	5	0/0358	3/6	0/128
O4: اشتغالزایی	5	0/0358	4	0/143
O5: افزایش درآمد مردم محلی	5	0/0358	3/8	0/136
O6: رشد و توسعه زیرساخت های حمل و نقل عمومی در منطقه	5	0/0358	4	0/143
O7: توسعه امکانات تفریحی منطقه	4/4	0/0315	3/6	0/113
O8: توسعه زیرساخت های گردشگری منطقه	5	0/0358	3/6	0/128
O9: توسعه امکانات بهداشتی منطقه	4/6	0/0329	3/6	0/118
O10: افزایش کیفیت محصولات گل و گیاه منطقه	4/4	0/0315	4	0/126
O11: جلوگیری از مهاجرت مردم محلی به کلان شهرهایی مانند تهران	4	0/0286	3	0/085
O12: برگزاری جشنواره های گل و گیاه در منطقه	4/6	0/0329	3/6	0/118
O13: جذب گردشگران داخلی و خارجی به منطقه	5	0/0358	4	0/143
O14: امکان بهره گیری از فناوری های نوین و تحقیقات کاربردی در واحدهای تولیدی گل و گیاه با توجه به نزدیکی به شهر تهران	4/8	0/0343	3/8	0/130
O15: توجه بخش خصوصی به سرمایه گذاری در بخش گردشگری	5	0/0358	4	0/143
O16: وجود مراکز تحقیقاتی مانند دانشگاه کشاورزی ابوریحان بیرونی در شهر پاکدشت که دارای گروه های آموزشی فنی کشاورزی، مهندسی آب، باغبانی، علوم زراعتی و اصلاح نباتات است.	3	0/0214	3/2	0/068

۰/۱۲۱	۳/۴	۰/۰۳۵۸	۵	۰۱۷: ایجاد سرویس اینترنت مناسب برای استفاده گردشگران و شهروندان پاکدشت
۰/۱۴۳	۴	۰/۰۳۵۸	۵	۰۱۸: بهبود تصویر پاکدشت و معرفی محصولات محلی این منطقه در مقیاس ملی، منطقه‌ای و جهانی
۰/۱۰۵	۳/۲	۰/۰۳۲۹	۴/۶	۰۱۹: ایجاد تورها و دوره‌های آموزشی در رابطه با گلخانه‌های گل و گیاهان زینتی
۰/۱۲۸	۳/۶	۰/۰۳۵۸	۵	۰۲۰: آشنایی و ارتباط گلکاران محلی با گلکاران خارجی و تبادل اطلاعات
امتیاز وزن دار	امتیاز	وزن نرمالیزه شده	وزن	تهدیدها
۰/۰۵۴	۱/۶	۰/۰۳۴۳	۴/۸	ت۱: ایجاد ترافیک در منطقه به خصوص در روزهای تعطیل
۰/۰۵۷	۱/۶	۰/۰۳۵۸	۵	ت۲: افزایش تصادفات جاده‌ای
۰/۰۴۸	۱/۸	۰/۰۲۷۲	۳/۸	ت۳: ورود بی نظارت وسایل نقلیه به داخل بافت منطقه
۰/۰۷۱	۲	۰/۰۳۵۸	۵	ت۴: افزایش قیمت زمین و در نتیجه افزایش بار مالی برای ایجاد تجهیزات و تسهیلات گردشگری کشاورزی و مقرون به صرفه نبودن آن‌ها
۰/۰۴۲	۱/۲	۰/۰۳۵۸	۵	ت۵: فقدان ارائه تسهیلات از سوی مسئولان منطقه برای گسترش گردشگری کشاورزی
۰/۰۵۴	۲	۰/۰۲۷۲	۳/۸	ت۶: آلودگی منابع آب، خاک و اقلیم این منطقه بر اثر توسعه گردشگری کشاورزی
۰/۰۵۱	۱/۸	۰/۰۲۸۶	۴	ت۷: فقدان نظارت مناسب زیست محیطی در منطقه
۰/۰۴	۲	۰/۰۲۰۰	۲/۸	ت۸: احتمال آسیب به گل و گیاهان گلخانه‌ها به دست گردشگران
۰/۰۲۵	۱/۸	۰/۰۱۴۳	۲	ت۹: کمبود برنامه‌های پژوهشی و تحقیقات کاربردی، آموزشی و ترویجی در زمینه گل و گیاه
۰/۰۳۹	۱/۲	۰/۰۳۲۹	۴/۶	ت۱۰: نبود برنامه برای ارتقای دانش و مهارت تولیدکنندگان و بهره‌برداران گل و گیاه
۰/۰۴۶	۱/۴	۰/۰۳۲۹	۴/۶	ت۱۱: ارتباط نداشتن با آژانس‌های مسافرتی و نبود برنامه‌های تور گردشگری در منطقه
۳/۰۰۴	۹۱/۸	۱	۱۳۹/۶	جمع

جدول ۳: ماتریس عوامل داخلی و خارجی در مدل SOAR

امتیاز وزن دار	امتیاز	وزن نرمالیزه شده	وزن	قوت‌ها
۰/۱۰۸	۳/۶	۰/۰۳۰۰	۳/۸	س۱: مجاورت و نزدیکی به مراکز جمعیتی و مراکز شهری از جمله شهر تهران
۰/۱۵۱	۴	۰/۰۳۷۹	۴/۸	س۲: در این منطقه نیروی کار ارزان است.
۰/۱۱۴	۳/۸	۰/۰۳۰۰	۳/۸	س۳: در این منطقه نیروی کار زیاد است.
۰/۰۹۶	۳/۶	۰/۰۲۶۸	۳/۴	س۴: این منطقه ظرفیت بالایی برای صادرات محصولات به کشورهای خارجی مانند عراق، گرجستان و... دارد.
۰/۱۵۷	۴	۰/۰۳۹۴	۵	س۵: هزینه عرضه محصولات گل و گیاه در این منطقه پایین است.
۰/۱۳۷	۳/۸	۰/۰۳۶۳	۴/۶	س۶: این منطقه تنوع بالایی در عرضه انواع گل و گیاه دارد.
۰/۱۵۷	۴	۰/۰۳۹۴	۵	س۷: کیفیت محصولات تولید شده در این منطقه بالاست.
۰/۰۸۰	۳/۴	۰/۰۲۳۶	۳	س۸: این منطقه اقلیم مناسبی برای پرورش گل و گیاه دارد.
۰/۱۴۴	۳/۸	۰/۰۳۷۹	۴/۸	س۹: وجود گلخانه‌ها و نمایشگاه‌های متنوع پرورش گل و گیاه
۰/۰۸۳	۳/۸	۰/۰۲۲۱	۲/۸	س۱۰: داشتن محیط آرام و هوای سالم برای استراحت و فرار از آلودگی هوای شهری
۰/۱۵۷	۴	۰/۰۳۹۴	۵	س۱۱: مستعد بودن منطقه به منظور سرمایه‌گذاری اقتصادی برای توسعه گردشگری کشاورزی
۰/۱۵۷	۴	۰/۰۳۹۴	۵	س۱۲: درآمدزایی و اشتغال‌زایی مردم محلی
۰/۰۹۶	۳/۶	۰/۰۲۶۸	۳/۴	س۱۳: وجود ظرفیت نوآوری در تولید گل و گیاه
۰/۱۵۷	۴	۰/۰۳۹۴	۵	س۱۴: مزیت نسبی در تولید گل و گیاهان زینتی در منطقه پاکدشت
۰/۱۳۷	۳/۸	۰/۰۳۶۳	۴/۶	س۱۵: پتانسیل تبدیل به قطب مهم گردشگری کشاورزی
۰/۰۶۹	۳/۴	۰/۰۲۰۵	۲/۶	س۱۶: استفاده از نیروی کار زنان و سال خوردگان در فعالیت‌های کشاورزی

آرمان‌ها	وزن	وزن نرمالیزه شده	امتیاز	امتیاز وزن‌دار
A۱: ایجاد تجهیزات حمل‌ونقل عمومی استاندارد مانند مترو	۳/۸	۰/۰۳۰۰	۱	۰/۰۳
A۲: ارائه تسهیلات بانکی توسط دولت	۵	۰/۰۳۹۴	۱	۰/۰۳۹
A۳: افزایش سرمایه‌گذاری در بخش گردشگری	۴/۶	۰/۰۳۶۳	۲/۸	۰/۱۰۱
A۴: تأمین بذر باکیفیت از سوی دولت	۳/۶	۰/۰۲۸۴	۳/۴	۰/۰۹۶
A۵: ارائه امکانات و تجهیزات به صاحبان گلخانه‌ها توسط دولت	۴/۴	۰/۰۳۴۷	۲/۴	۰/۰۸۳
A۶: احداث نمایشگاه‌ها و گلخانه‌های مجهزتر و پیشرفته‌تر	۴/۶	۰/۰۳۶۳	۳/۶	۰/۱۳۰
A۷: ایجاد زیرساخت‌های آبرسانی توسط دولت	۵	۰/۰۳۹۴	۲/۶	۰/۱۰۲
A۸: ایجاد مناظر زیبا و فضاسازی با استانداردهای جهانی برای زیباسازی منطقه	۴/۶	۰/۰۳۶۳	۱/۲	۰/۰۴۳
A۹: ساخت هتل‌ها و رستوران‌هایی باکیفیت جهانی	۳/۸	۰/۰۳۰۰	۱	۰/۰۳
A۱۰: ایجاد زیرساخت‌های گردشگری	۴	۰/۰۳۱۵	۱	۰/۰۳۱
A۱۱: افزایش تبلیغات و شناخته‌تر شدن گلخانه‌های منطقه پاکدشت میان آحاد مردم	۴/۶	۰/۰۳۶۳	۳/۴	۰/۱۲۳
A۱۲: پاکدشت علاوه بر فصول بهار و تابستان در فصول پاییز و زمستان نیز جاذب گردشگری کشاورزی باشد.	۳/۶	۰/۰۲۸۴	۲/۶	۰/۰۷۳
A۱۳: افزایش فعالیت رسانه‌ها به‌ویژه صداوسیما در معرفی پاکدشت به عنوان پایتخت گل‌وگیاه ایران	۴/۴	۰/۰۳۴۷	۱/۲	۰/۰۴۱
A۱۴: افزایش خدمات تفریحی برای جذب گردشگران	۴	۰/۰۳۱۵	۱	۰/۰۳۱
جمع	۱۲۶/۶	۱	۸۸/۸	۲/۹۵۳
فرصت‌ها	وزن	وزن نرمالیزه شده	امتیاز	امتیاز وزن‌دار
O۱: نزدیک بودن به بازار مصرف تهران	۵	۰/۰۲۹۷	۳/۶	۰/۱۰۶
O۲: توسعه راه‌های دسترسی به منطقه	۴/۸	۰/۰۲۸۵	۳/۸	۰/۱۰۸
O۳: رونق اقتصادی	۵	۰/۰۲۹۷	۳/۶	۰/۱۰۶
O۴: ایجاد فرصت‌های شغلی برای مردم محلی	۵	۰/۰۲۹۷	۴	۰/۱۱۸
O۵: درآمد مردم بومی افزایش می‌یابد.	۵	۰/۰۲۹۷	۳/۸	۰/۱۱۲
O۶: رشد و توسعه زیرساخت‌های حمل‌ونقل عمومی	۵	۰/۰۲۹۷	۴	۰/۱۱۸
O۷: توسعه امکانات تفریحی	۴/۴	۰/۰۲۶۱	۳/۶	۰/۰۹۳
O۸: توسعه زیرساخت‌های گردشگری	۵	۰/۰۲۹۷	۳/۶	۰/۱۰۶
O۹: توسعه امکانات بهداشتی	۴/۶	۰/۰۲۷۳	۳/۶	۰/۰۹۸
O۱۰: افزایش کیفیت محصولات گل‌وگیاه منطقه	۴/۴	۰/۰۲۶۱	۴	۰/۱۰۴
O۱۱: از مهاجرت مردم بومی به شهرهای بزرگ جلوگیری می‌شود.	۴	۰/۰۲۳۸	۳	۰/۰۷۱
O۱۲: در منطقه جشنواره‌های گل‌وگیاه برگزار می‌شود.	۴/۶	۰/۰۲۷۳	۳/۶	۰/۰۹۸
O۱۳: گردشگران داخلی و خارجی به منطقه پاکدشت جذب می‌شوند.	۵	۰/۰۲۹۷	۴	۰/۱۱۸
O۱۴: امکان بهره‌گیری از فناوری‌های نوین و تحقیقات کاربردی در تولید گل‌وگیاه به‌دلیل نزدیکی به شهر تهران	۴/۸	۰/۰۲۸۵	۳/۸	۰/۱۰۸
O۱۵: سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در منطقه پاکدشت	۵	۰/۰۲۹۷	۴	۰/۱۱۸
O۱۶: وجود مراکز تحقیقاتی مانند دانشگاه کشاورزی ابوریحان بیرونی	۳	۰/۰۱۷۸	۳/۲	۰/۰۵۶
O۱۷: ایجاد سرویس اینترنت مناسب برای استفاده گردشگران و شهروندان پاکدشت	۵	۰/۰۲۹۷	۳/۴	۰/۱۰۰
O۱۸: تصویر پاکدشت و معرفی محصولات محلی این منطقه در مقیاس ملی، منطقه‌ای و جهانی بهبود می‌یابد.	۵	۰/۰۲۹۷	۴	۰/۱۱۸
O۱۹: تورها و دوره‌های آموزشی درباره گلخانه‌های گل‌وگیاهان زینتی ایجاد می‌شوند.	۴/۶	۰/۰۲۷۳	۳/۲	۰/۰۸۷

۰/۱۰۶	۳/۶	۰/۰۲۹۷	۵	۰۲۰: گلکاران محلی با گلکاران خارجی به تبادل اطلاعات می‌پردازند.
امتیاز وزن‌دار	امتیاز	وزن نرمالیزه شده	نتایج	وزن
۰/۰۹۱	۳/۲	۰/۰۲۸۵	۴/۸	R۱: رشد و توسعه راه‌ها و جاده‌های منطقه
۰/۰۲۹	۱	۰/۰۲۹۷	۵	R۲: رشد و توسعه حمل‌ونقل عمومی
۰/۱۰۳	۳/۸	۰/۰۲۷۳	۴/۶	R۳: افزایش درآمد مردم بومی
۰/۱۱۴	۴	۰/۰۲۸۵	۴/۸	R۴: اشتغال جوانان جویای کار در شهرستان پاکدشت و کاهش نرخ بیکاری
۰/۰۹۸	۳/۶	۰/۰۲۷۳	۴/۶	R۵: افزایش فروش محصولات گل‌و گیاه
۰/۱۱۲	۳/۸	۰/۰۲۹۷	۵	R۶: افزایش درآمد صاحبان گلخانه‌ها
۰/۰۹۸	۳/۶	۰/۰۲۷۳	۴/۶	R۷: ذی‌نفع بودن مردم محلی از توسعه گردشگری
۰/۱۱۸	۴	۰/۰۲۹۷	۵	R۸: رشد اقتصادی منطقه پاکدشت
۰/۱۰۰	۳/۴	۰/۰۲۹۷	۵	R۹: رشد و آبادانی منطقه
۰/۰۲۹	۱	۰/۰۲۹۷	۵	R۱۰: رشد و توسعه زیرساخت‌های گردشگری
۰/۱۰۸	۳/۸	۰/۰۲۸۵	۴/۸	R۱۱: تولید محصولات باکیفیت‌تر
۰/۰۲۰	۱	۰/۰۲۰۲	۳/۴	R۱۲: احداث شهرک‌های ویلایی گردشگری در منطقه پاکدشت
۰/۰۵۳	۱/۸	۰/۰۲۹۷	۵	R۱۳: رونق گردشگری در منطقه پاکدشت
۰/۰۶۳	۲/۸	۰/۰۲۲۶	۳/۸	R۱۴: تبدیل منطقه پاکدشت به قطب گردشگری کشاورزی
۰/۰۶۸	۲/۴	۰/۰۲۸۵	۴/۸	R۱۵: افزایش گردشگران خارجی و داخلی
۰/۰۷۷	۳/۶	۰/۰۲۱۴	۳/۶	R۱۶: مهاجرت نکردن مردم محلی به شهرهای بزرگ
۳/۳۳	۱۲۰/۲	۱	۱۶۸	جمع

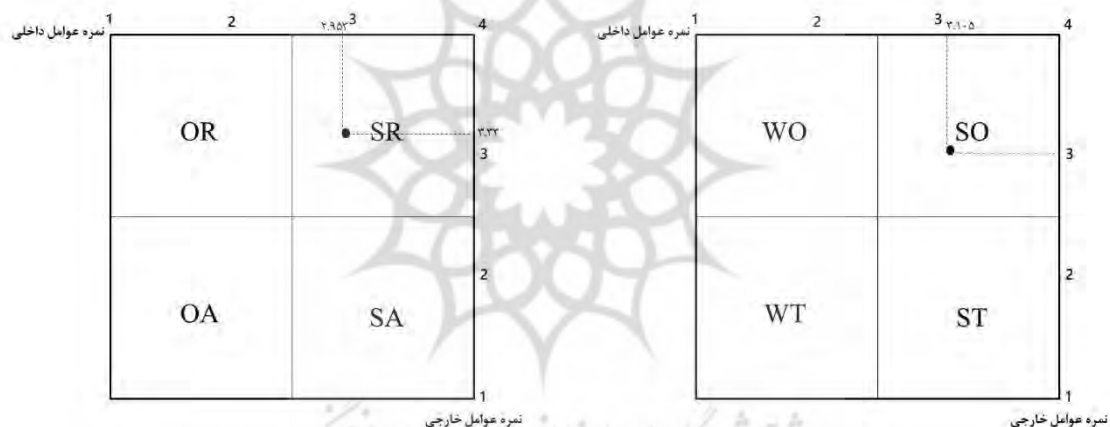
با توجه به نتایج حاصل از امتیاز وزن‌دار عوامل در تحلیل راهبردی SWOT، مهم‌ترین نقاط قوت گلخانه‌های منطقه پاکدشت قیمت ارزان محصولات گل‌و گیاه تولیدشده، کیفیت بالای محصولات، مستعد بودن منطقه به منظور سرمایه‌گذاری اقتصادی برای توسعه گردشگری کشاورزی، درآمدزایی و اشتغال‌زایی مردم محلی در زمینه‌های مختلف کشاورزی و همچنین مزیت نسبی در تولید گل‌و گیاهان زینتی بوده است. مهم‌ترین نقاط ضعف، کمبود آب در منطقه پاکدشت، نبود هتل و مکان اقامتی در منطقه، فقدان دانش بازاریابی در زمینه تولیدات گل‌و گیاه در بازار داخلی و خارجی بوده است. مهم‌ترین فرصت‌ها اشتغال‌زایی، رشد و توسعه زیرساخت‌های حمل‌ونقل عمومی در منطقه، جذب گردشگران داخلی و خارجی به منطقه، بهبود تصویر پاکدشت و معرفی محصولات محلی این منطقه در مقیاس ملی، منطقه‌ای و جهانی و همچنین توجه بخش خصوصی به سرمایه‌گذاری در بخش گردشگری پاکدشت بوده است و در نهایت، مهم‌ترین تهدیدها افزایش قیمت زمین و در نتیجه افزایش بار مالی برای ایجاد تجهیزات و تسهیلات گردشگری کشاورزی و مقرون به صرفه نبودن آن‌ها، افزایش تصادفات جاده‌ای و ایجاد ترافیک در منطقه به ویژه در روزهای تعطیل بوده است.

با توجه به تحلیل SWOT و ترکیب ماتریس‌های ارزیابی عوامل داخلی (IFE)^۱ و ارزیابی عوامل داخلی (EFE)^۲ در ماتریس ارزیابی عوامل داخلی و خارجی (IE)^۳، از طریق تقاطع دو ارزش عوامل درونی و بیرونی، موقعیت راهبردی منطقه بررسی شد و مجموع امتیاز عوامل داخلی ۳/۱۰۵ (قوت‌ها ۱/۷۴۵ و ضعف‌ها ۱/۳۶) و عوامل خارجی ۳/۰۰۴ (فرصت‌ها ۲/۴۷۷ و تهدیدها ۰/۵۲۷) به دست آمده است

1. Internal External Matrix
2. External Factor Evaluation Matrix
3. Internal-External Matrix

(شکل ۱). بنابراین، موقعیت راهبردی گردشگری کشاورزی منطقه پاکدشت در محدوده SO (راهبردهای تهاجمی) قرار می‌گیرد. راهبردهایی که در خانه SO قرار می‌گیرند راهبردهای تهاجمی هستند که از تلاقی فرصت‌ها و قوت‌ها منتج می‌شوند (پاسدار و گروسی، ۱۳۹۴). با توجه به نتایج حاصل از امتیاز وزن‌دار عوامل در تحلیل راهبردی SOAR، مهم‌ترین نقاط قوت کیفیت محصولات تولیدشده، قیمت پایین عرضه محصولات گل‌وگیاه در این منطقه، درآمدزایی و اشتغال‌زایی برای مردم محلی و مستعدبودن منطقه برای سرمایه‌گذاری اقتصادی به‌منظور توسعه گردشگری کشاورزی بوده است. مهم‌ترین آرمان‌های ذی‌نفعان احداث نمایشگاه‌ها و گلخانه‌های مجهزتر و پیشرفته‌تر و همچنین افزایش تبلیغات و شناساندن گلخانه‌های منطقه پاکدشت به مردم بوده است. مهم‌ترین فرصت‌ها ایجاد فرصت‌های شغلی برای مردم محلی، رشد و توسعه زیرساخت‌های حمل‌ونقل عمومی، جذب‌شدن گردشگران داخلی و خارجی به منطقه بررسی‌شده و سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در منطقه پاکدشت بوده است و درنهایت، مهم‌ترین نتایج توسعه گردشگری کشاورزی در منطقه پاکدشت رشد اقتصادی، اشتغال جوانان، کاهش نرخ بیکاری و افزایش درآمد صاحبان گلخانه‌ها بوده است.

با توجه به تحلیل SOAR، مجموع امتیاز عوامل داخلی $2/953$ (قوت‌ها ۲ و آرزوها $0/953$) و عوامل خارجی $3/33$ (فرصت‌ها $2/049$ و نتایج مدنظر $1/281$) به دست آمده است (شکل ۱). بنابراین، بهترین راهبرد توسعه گردشگری منطقه پاکدشت راهبرد SR یا تقویت و استفاده از قوت‌ها در راستای دستیابی به نتایج مدنظر است. استفاده از قوت‌ها برای خنثی‌سازی تهدیدها، پیاده‌سازی نتایج مدنظر و همچنین دستیابی به اقدامات فعال، از راهبردهای SR است (پورعصاریان و همکاران، ۱۳۹۸).

شکل ۱: مقایسه ماتریس ارزیابی عوامل داخلی و خارجی (IE) در مدل‌های راهبردی SWOT و SOAR

با توجه به نتایج حاصل از تحلیل‌های SWOT و SOAR، راهبردهای منتخب ارائه شدند. سپس با استفاده از ماتریس برنامه‌ریزی راهبردی کمی، جذابیت نسبی راهبردهای مختلف مشخص شد و نمودار مقایسه جذابیت راهبردها ترسیم شد (شکل ۲). ماتریس برنامه‌ریزی راهبردی کمی (QSPM) ابزاری است برای اولویت‌بندی عوامل کلیدی داخلی، خارجی و رقابتی مورد نیاز که برای توسعه یک برنامه راهبردی مؤثر بسیار مناسب است. هدف از تجزیه و تحلیل QSPM تعیین بهترین راهبرد برای پیاده‌سازی است (Pratama et al., 2024). براساس ماتریس برنامه‌ریزی راهبردی کمی، اولویت برترین راهبردها در مدل‌های SWOT و SOAR ارائه شده است. دوباره از پنج نفر از صاحبان بنام و باتجربه گلخانه‌های منطقه پاکدشت درخواست شد تا به راهبردهای ارائه‌شده امتیاز جذابیت ۱ (جذاب نمی‌باشد)، امتیاز جذابیت ۲ (تاحدودی جذاب است)، امتیاز جذابیت ۳ (در حد قابل قبول جذاب است) و امتیاز جذابیت ۴ (جذابیت بالایی دارد) اختصاص دهند. از آنجاکه امتیاز جذابیت نسبی بوده است؛ بنابراین از حاصل ضرب امتیاز جذابیت در ضریب اهمیت هر عامل، نمره جذابیت راهبرد به دست آمده است (جدول ۴ و ۵).

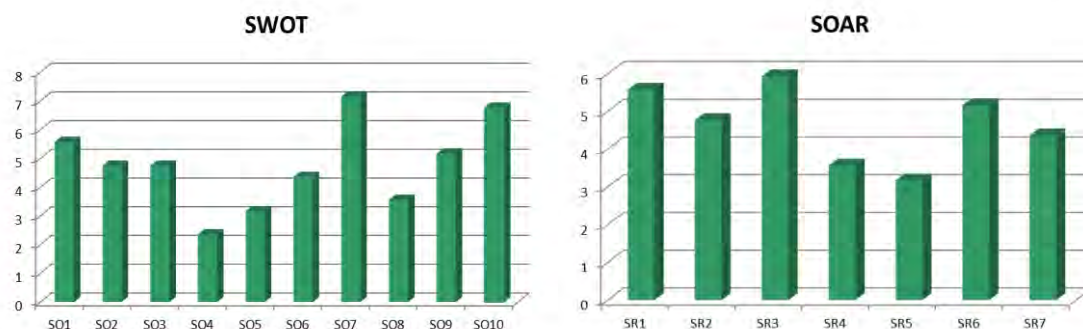
این اعداد، امتیاز نهایی راهبردها را معلوم کرده که به اولویت‌بندی راهبردها منجر شده است (اسماعیلی و همکاران، ۱۴۰۱). براساس ماتریس برنامه‌ریزی راهبردی کمی، اولویت برترین راهبردها در مدل‌های SWOT و SOAR ارائه شده است.

جدول ۴: اولویت‌بندی راهبردهای انتخاب شده در مدل SWOT

اولویت	جذابیت راهبرد	راهبردهای ارائه شده
SO۱	استفاده از نیروهای متخصص به منظور توسعه گردشگری کشاورزی منطقه پاکدشت	۳ / ۵۸
SO۲	حمایت از سرمایه‌گذاری بخش خصوصی با ارائه تسهیلات ویژه بانکی	۵ / ۷۵۶
SO۳	توسعه جاذبه‌های منطقه پاکدشت برای رقابت با سایر مناطق پرورش گل و گیاه	۵ / ۷۵۶
SO۴	تمرکز عمده بر فعالیت‌های گردشگری با استفاده از جاذبه‌های کشاورزی (کاشت، تولید و برداشت گل و گیاه) در راستای ایجاد اشتغال و کسب درآمد	۹ / ۳۶۱
SO۵	برنامه‌ریزی برای جذب بیشتر گردشگر از کشورهای همسایه برای افزایش سرمایه‌گذاری در زمینه پرورش گل و گیاه و رشد گردشگری کشاورزی	۸ / ۱۶۸
SO۶	توسعه فضاهای تفریحی از طریق توسعه جاذبه‌های گردشگری کشاورزی منطقه پاکدشت برای جذب گردشگران خارجی و داخلی	۶ / ۳۶۱
SO۷	تقویت و افزایش امکانات و زیرساخت‌های گردشگری با اهمیت ملی و بین‌المللی	۱ / ۷۱۶۱
SO۸	برنامه‌ریزی برای گسترش تنوع محصولات گل و گیاه به منظور جذب گردشگر و اشتغال‌زایی	۷ / ۵۶۳
SO۹	اجرای برنامه‌های زیباسازی منطقه به منظور جذب گردشگران داخلی و خارجی	۴ / ۱۷۳
SO۱۰	برنامه‌ریزی به منظور گسترش زیرساخت‌ها و امکانات جاده‌ها و راه‌های دسترسی به منطقه پاکدشت	۲ / ۷۵۲

جدول ۵: اولویت‌بندی راهبردهای انتخاب شده در مدل SOAR

اولویت	جذابیت راهبرد	راهبردهای ارائه شده
SR۱	برنامه‌ریزی برای ساخت شهرک‌ها، هتل‌ها و امکانات اقامتی برای اقامت طولانی مدت گردشگران داخلی و بین‌المللی	۲ / ۵۷۵
SR۲	توسعه، بازسازی و پهن کردن خیابان‌های منتهی به نمایشگاه‌های گل و گیاه در منطقه برای سهولت بازدید گردشگران	۴ / ۷۶۷
SR۳	برنامه‌ریزی برای گسترش نمایشگاه‌های مجهزتر و پیشرفته‌تر گل و گیاه به منظور جذب گردشگر و اشتغال‌زایی برای مردم محلی	۱ / ۹۲۸
SR۴	توجه به نزدیکی منطقه پاکدشت به بازار مصرف تهران و برنامه‌ریزی برای جذب گردشگران به منظور افزایش درآمد صاحبان گلخانه‌های منطقه پاکدشت	۶ / ۵۶۴
SR۵	برنامه‌ریزی برای جذب گردشگر به منطقه پاکدشت منظور استراحت و دوری از فضای شلوغ شهری (به ویژه تهران)	۷ / ۱۶۶
SR۶	تبلیغات گسترده برای شناساندن منطقه پاکدشت به عنوان پایتخت گل و گیاه در سطح ملی و بین‌المللی	۳ / ۱۶۲
SR۷	فرهنگ‌سازی و آموزش برای بهبود رفتار جامعه محلی با گردشگران با هدف جذب گردشگران و در نتیجه رشد و آبادانی پاکدشت	۵ / ۳۶۲

شکل ۲: مقایسه جذابیت راهبردهای توسعه گردشگری کشاورزی منطقه پاکدشت بر مبنای دو مدل راهبردی

همان‌طور که در شکل ۲ مشاهده می‌شود، در مدل SWOT راهبرد تقویت و افزایش امکانات و زیرساخت‌های گردشگری با اهمیت ملی و بین‌المللی (SO7) و در مدل SOAR، راهبرد برنامه‌ریزی برای گسترش و افتتاح نمایشگاه‌های مجهزتر و پیشرفته‌تر گل‌وگیاه به‌منظور جذب گردشگر و اشتغال‌زایی برای مردم محلی (SR3) بیشترین امتیاز جذابیت را داشته‌اند.

نتیجه‌گیری

به‌منظور ارائه راهبردهایی برای توسعه گردشگری کشاورزی پاکدشت، از طریق مصاحبه و مشاهدات پژوهشگر و با استفاده از مدل‌های SWOT و SOAR، قوت‌ها، ضعف‌ها، فرصت‌ها، تهدیدها، آرزوها و نتایج توسعه آگروتوریسم منطقه مورد مطالعه شناسایی شدند. براین اساس، شانزده عامل قوت، پانزده عامل ضعف، بیست عامل فرصت، یازده عامل تهدید، چهارده عامل آرزو و شانزده عامل نتایج شناسایی شدند. ماتریس‌های SWOT و SOAR در قالب ماتریس عوامل داخلی و خارجی در اختیار خبرگان قرار گرفتند. تحلیل کمی ماتریس SWOT نشان از آن داشت که موقعیت راهبردی گردشگری کشاورزی منطقه پاکدشت، در محدوده SO (راهبردهای تهاجمی) قرار می‌گیرد. به عبارت دیگر، می‌توان با بهره‌گیری از قوت‌ها و فرصت‌ها، سناریوهایی برای توسعه گردشگری کشاورزی پاکدشت تدوین و اجرا کرد. همچنین تحلیل کمی ماتریس SOAR نشان‌دهنده آن بود که موقعیت راهبردی گردشگری کشاورزی منطقه پاکدشت، در محدوده SR قرار گرفته است. به عبارت دیگر، با تمرکز و تقویت قوت‌ها، سناریوهایی راهبردی برای دستیابی به نتایج پیشنهاد کرد. در نهایت با استفاده از ماتریس کمی برنامه‌ریزی راهبردی (QSPM)، راهبردهای مذکور اولویت‌بندی شدند. در تحلیل SWOT، مهم‌ترین راهبرد تقویت و افزایش امکانات و زیرساخت‌های گردشگری با اهمیت ملی و بین‌المللی است. در تحلیل SOAR، مهم‌ترین راهبرد برنامه‌ریزی برای گسترش و افتتاح نمایشگاه‌های مجهزتر و پیشرفته‌تر گل‌وگیاه به‌منظور جذب گردشگر و اشتغال‌زایی برای مردم محلی است. در واقع هر دو روش راهبردهای تهاجمی را تجویز کرده‌اند.

با توجه به اینکه راهبردهای با اولویت اول در هر دو مدل، به دلیل توجه به عوامل زیرساختی، نیازمند برنامه‌ریزی میان‌مدت - درازمدت هستند، محققان به راهبردهای اولویت سوم و چهارم، که قابلیت اجرایی شدن در کوتاه‌مدت را دارند، نیز توجه کرده‌اند. به این منظور، پیشنهاد می‌شود علاوه بر برنامه‌ریزی برای توسعه زیرساخت‌های گردشگری و همچنین افتتاح نمایشگاه‌های مجهزتر و پیشرفته‌تر گل‌وگیاه در منطقه پاکدشت، موارد زیر در کوتاه‌مدت اجرا شود:

۱. تبلیغات گسترده برای شناساندن منطقه پاکدشت به عنوان پایتخت گل‌وگیاه در سطح ملی و بین‌المللی؛
۲. استفاده از نیروهای متخصص به‌منظور توسعه آگروتوریسم منطقه پاکدشت؛
۳. حمایت از سرمایه‌گذاری بخش خصوصی با ارائه تسهیلات ویژه بانکی؛
۴. توجه کافی به زیباسازی منطقه پاکدشت و جذب گردشگران.

محدودیت‌های پژوهش

در فرایند انجام تحقیق علمی گاهی مجموعه‌شرایط و مواردی وجود دارد که خارج از کنترل و اختیار پژوهشگر است. در این مطالعه برخی از مهم‌ترین این موارد به قرار زیر است:

۱. این پژوهش در منطقه پاکدشت و به روش در دسترس انجام شده است؛ لذا نتایج آن قابل تعمیم نیست؛
۲. بسیاری از صاحبان و مدیران گلخانه‌های منطقه پاکدشت از مهاجران افغان بودند که گلخانه را از صاحبان ایرانی اجاره کرده بودند. این امر مانعی برای گردآوری اطلاعات ایجاد کرد؛ زیرا اغلب آنان از پاسخ به سؤالات امتناع می‌کردند.

پیشنهادهای پژوهشی

- با توجه به موضوع پژوهش حاضر، موضوعاتی با عناوین زیر به دیگر محققان پیشنهاد می‌شود:
۱. تأثیر رسانه، تبلیغات و شبکه‌های اجتماعی در جذب اگروتوریست به منطقه پاکدشت؛
 ۲. تأثیر فناوری‌های هوشمند قابل استفاده در گلخانه‌ها به منظور افزایش گردشگری کشاورزی آن؛
 ۳. طراحی و مدیریت گلخانه‌های گردشگری با هدف آموزش و بهره‌مندی گردشگران از محصولات ارگانیک.

تضاد منافع

نویسندگان اعلام می‌دارند که هیچ تضاد منافی در رابطه با نویسندگی و یا انتشار این مقاله ندارند.

ORCID:

Faezeh Yazdanpanah	 https://orcid.org/0009-0005-6485-3269
Mehmoosh Bastenegar	 https://orcid.org/0000-0003-2704-6386

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

منابع

- امان‌پور، سعید، نوذری، عبدالرحمن و بدری، رضا (۱۳۹۵). سنجش میزان رضایت مندی گردشگران نروزی از تسهیلات و خدمات رفاهی، تفریحی و توریستی شهرستان شوشتر. مطالعات مدیریت شهری، ۶(۱۹)، ۷۱-۸۳. [لینک](#)
- برزگر، رحیم و یادگاری، مهرباب (۱۳۸۹). مدیریت تولید در گلخانه. تهران: مؤسسه آموزش عالی علمی کاربردی جهاد کشاورزی.
- اسماعیلی، فاطمه؛ باباخانی، ملیحه و زارعی، مجید (۱۴۰۱). بازآفرینی پایدار بافت‌های ناکارآمد شهری با تأکید بر راهبرد محرک توسعه (موردپژوهی: محله پنبه‌ریسه شهر قزوین). مهندسی جغرافیایی سرزمین، ۶(۲)، ۲۸۹-۳۰۸.
- <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.25381490.1401.6.12.7.6>
- بسته‌نگار، مهرنوش (۱۴۰۲). توسعه اگریتوریسم در شهر تالابی بندر خمیر با تحلیل راهبردی SOAR. گردشگری فرهنگ، ۴(۱۳)، ۲۴-۳۳.
- <https://doi.org/10.22034/toc.2023.394621.1118>
- بوذرجمهری، خدیجه، شایان، حمید و قندهاری، الهام (۱۳۹۶). نقش و جایگاه گردشگری کشاورزی در توسعه روستایی. همایش منطقه‌ای ظرفیت‌های گردشگری و توسعه شهرستان فردوس. مشهد.
- پازکی، معصومه (۱۴۰۱). نقش سرمایه اجتماعی در عملکرد اقتصادی کارآفرینان روستایی شهرستان پاکدشت. اقتصاد فضا و توسعه روستایی، ۱۸۹-۲۰۶، ۴(۰۱)، ۸۱-۸۹.
- <http://dorl.net/dor/20.1001.1.23222131.1401.11.40.9.4>
- پاسدار، پوژان، و گروسی، امیر (۱۳۹۴). تدوین استراتژی‌های منابع انسانی با ماتریس SWOT. کنفرانس بین‌المللی مدیریت و اقتصاد در قرن ۲۱، ۱۳۹۴.
- پورعصاریان، امیرحسین، سیدهاشمی، محمدعلی و آشناس جامی، جواد (۱۳۹۸). راهبردهای هدایت فرهنگی در فضای مجازی با تأکید بر نقشه مهندسی کشور. امنیت ملی، ۹(۳۴)، ۲۱۱-۲۴۴.
- <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.33292538.1398.9.34.7.7>
- پویان، صالح، توکلان، علی و کارگر، بهمن (۱۴۰۲). ارزیابی سکونتگاه‌های غیررسمی شهر رشت به‌منظور ارائه راهبردهای بازآفرینی پایدار شهری. مهندسی جغرافیایی سرزمین، ۷(۲)، ۴۳۳-۴۴۶.
- <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.25381490.1402.7.2.11.7>
- توسطی، علی، نیک نامی، مهرداد، فرج اله حسینی، سیدجمال و امیدی نجف آبادی، مریم (۱۴۰۰). مدل یابی رفتار کشاورزان در مدیریت بهینه مصرف آب کشاورزی مبتنی بر کشاورزی اقلیم هوشمند در شهرستان پاکدشت: کاربرد نظریه رفتار برنامه‌ریزی شده. پژوهش‌های ترویج و آموزش کشاورزی، ۱۴(۱)، ۵۳-۶۹. [لینک](#)
- درویشی، هدایت‌الله، پازکی، معصومه، صادقی، حجت‌اله و بیرانوندزاده، مریم (۱۳۹۳). تحلیل قوت‌ها، ضعف‌ها، فرصت‌ها و تهدیدهای کشت گلخانه‌ای در توسعه کارآفرینی و اشتغال‌زایی روستایی (مطالعه موردی: روستاهای شهرستان پاکدشت). پژوهش و برنامه‌ریزی روستایی، ۳(۷)، ۱۱۹-۱۰۵.
- <https://doi.org/10.22067/jrrp.v14i1.2504-1135>
- راجی، زهرا (۱۴۰۰). مروری بر پژوهش‌های صورت‌گرفته در حوزه گردشگری مجازی در ایران. جغرافیا و روابط انسانی، ۴(۲)، ۱-۱۰.
- <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.26453851.1400.4.2.29.3>
- رضایی، فرزانه و رستمی، فرحناز (۱۴۰۲). تحلیل راهبردی کشاورزی فراسرزمینی ایران با استفاده از مدل SWOT و QSPM. جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای، ۲۱(۲)، ۱۳۹-۱۰۵.
- <https://doi.org/10.22067/jgrd.2023.78462.1184>
- زارع، مجتبی، مهدوی دامغانی، عبدالمجید، محمودی، حسین، آقامیر، فاطمه و اسدیان اردکانی، فائزه (۱۴۰۰). تعیین شاخص‌های ارزیابی ظرفیت توسعه گردشگری کشاورزی ایران. بوم‌شناسی کشاورزی، ۳(۴)، ۶۶۹-۶۸۷.
- <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.20087713.1400.13.4.6.1>
- زارعی، قاسم (۱۳۹۶). چالش‌های سازه‌ای گلخانه‌ها در ایران. پژوهش‌های راهبردی در علوم کشاورزی و منابع طبیعی، ۲(۲)، ۱۶۲-۱۴۹.
- <https://doi.org/10.22047/srjasnr.2017.110578>

- زیتونلی، عبدالحمید، رضایی صوفی، مرتضی و قربانی، علیرضا (۱۳۹۴). برنامه‌ریزی راهبردی توسعه گردشگری با روش SWOT (مطالعه موردی: استان گلستان). رویکردهای نوین در مدیریت ورزشی، ۳(۹)، ۲۲-۹. [لینک](#)
- سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان تهران (۱۳۹۶). نتایج تفصیلی سرشماری عمومی نفوس و مسکن شهرستان پاکدشت. <https://www.amar.thmporg.ir>
- سلیمان‌نژاد، رضا، علی‌بیگی، امیرحسین و صالحی، لاله (۱۴۰۰). ظرفیت‌های غرب استان مازندران برای توسعه پایدار گردشگری کشاورزی. برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری، ۳۹(۳)، ۷۹-۱۱۲. <https://doi.org/10.22080/JTPD.2022.22191.3600>
- شمس‌پویا، محمدکاظم، توکلی‌نیا، جمیله و یوسفی بابادی، سعید (۱۴۰۰). برنامه‌ریزی راهبردی توسعه گردشگری در نقاط پیراشهری؛ موردپژوهی: محور گردشگری وردیجواریش؛ منطقه ۲۲ شهرداری تهران. اقتصاد و برنامه‌ریزی شهری، ۲(۴)، ۲۹۶-۳۱۱. <https://doi.org/10.22034/UE.2022.02.04.04>
- علی‌الحسابی، مهران و فتاحی معصوم، آمنه سادات (۱۳۹۸). راهبردهای تحقق اکروتوریسم با استفاده از مدل سوات در روستای گرمه. مسکن و محیط روستا، ۳۸(۱۶۶)، ۶۳-۷۸. <https://doi.org/10.20034/38.166.6378-63>
- علیزاده، محمد و رحیمی، محمد (۱۳۹۶). بررسی و اولویت‌بندی راهبردهای توسعه گردشگری در شهرستان خلخال با استفاده روش کوپراس. مطالعات توسعه اجتماعی ایران، ۹(۴)، ۳۹-۵۱. [لینک](#)
- فتوحی، مجید، حسینی‌نیا، غلامحسین و سجادی، سیدمجتبی (۱۴۰۰). اثرات گردشگری کشاورزی بر توسعه کارآفرینی روستایی با محوریت توسعه پایدار (مطالعه موردی: روستاهای شاخص استان یزد). کاوش‌های جغرافیایی مناطق بیابانی، ۹(۲)، ۲۴۵-۲۶۷. <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.2345332.1400.9.2.11.5>
- مزیدی، هاجر و زینتی فخرآباد، حسین (۱۴۰۲). بررسی و تحلیل تأثیرات گردشگری روستایی بر معیشت پایدار روستاییان (مطالعه موردی: روستاهای وامنان و کاشیدار شهرستان آزادشهر). گردشگری و اوقات فراغت ۸(۱۵)، ۱-۲۰. <https://doi.org/10.22133/tlj.2023.392322.1089>
- Bacter, Ramona Vasilica, Gherdan, Alina Emilia Maria, Dodu, Monica Angelica, Ciolac, Ramona, Iancu, Tiberiu, Pîrvulescu, Luminița, Brata, Anca Monica, Ungureanu, Alexandra, Bolohan, Roxana Mihaela & Chebeleu, Ioana Camelia (2024). The Influence of Legislative and Economic Conditions on Romanian Agritourism: SWOT Study of Northwestern and Northeastern Regions and Sustainable Development Strategies. *Sustainability*, 16(17), 7382. <https://doi.org/10.3390/su16177382>
- Chikuta, O., & Makacha, C. (2016). Agritourism: A possible alternative to Zimbabwe's tourism product? *Journal of Tourism and Hospitality*, 4(1), 103-113. <https://doi.org/10.17265/2328-2169/2016.06.001>
- Ernst, M., Painter, R., & Scott, C. (2021). *Cut flower production in Tennessee* (CCD-CPA-CP-1). Center for Crop Diversification, University of Kentucky College of Agriculture, Food and Environment.
- Firmansyah, M. D. D. (2024). Marketing strategy analysis using Strength Opportunity Aspiration Result (SOAR) strategy and Quantitative Strategic Planning Matrix (QSPM) at PT. XYZ. *IJIEM (Indonesian Journal of Industrial Engineering & Management)*, 5(1), 201-208. <https://dx.doi.org/10.22441/ijiem.v5i1.21996>
- Grillini, G., Sacchi, G., Chase, L., Taylor, J., Van Zyl, C., Van Der Merwe, P., Streifeneder, T., & Fischer, C. (2022). Qualitative Assessment of Agritourism Development Support Schemes in Italy, the USA and South Africa. *Sustainability*, 14(13), Article 7903. <https://doi.org/10.3390/su14137903>

- Irshad, H. (2010). *Rural tourism-an overview*. Alberta: Department of Agriculture and Rural Development. Rural Development
- Mahaliyanaarachchi, R. P. (2015). Role of agritourism as a moderated rural business. *Tourism, Leisure and Global Change*, 2(1), 193-204. [Link](#)
- Marsic, K. (2023). SWOT analysis and definition of possible strategies for acceptance of the new model of inspection of unregistered business activities in the customs administration. *Economic and Social Development: Book of Proceedings*, 55-62.
- Nemali, K. (2022). History of controlled environment horticulture: Greenhouses. *HortScience*, 57(1), 160–166. <https://doi.org/10.21273/HORTSCI16160-21>
- Patterson, I., & Aslam, M. U. (2024). Agritourism as an Emerging Sustainable Tourism Industry in Uzbekistan. *Sustainability*, 16(17), 7519. <https://doi.org/10.3390/su16177519>
- Pratama, A., Kusumanto, I., Suherman, N., & Nur, M. (2024). marketing strategy planning in achieving sales targets using soar and qspm methods (case study: lima coffee). *The periodical International Journal of Engineering Business and International Management (IJEIM)*, 11(2), 2621-2862.
- Raley, L. (2023). Kansas agritourism business owners' perception of communication practices and intentions to expand business development, *Doctoral dissertation*, Kansas State University, Manhattan.
- Rowe, A., Smith, J., & Borein, F. (2002). *Career award travel and tourism standard level*. Cambridge University Press. [Link](#)
- Santosh, P., Priyanka, P., Preeti, P., & Madhu Priya, M. (2024). The rise of agritourism: An overview of trends, impacts and future prospects. *International Journal of Environmental & Agriculture Research (IJOEAR)*, 10(7). [Link](#)
- Savitri, N. M., Mubarakah, & Roidah, I. S. (2023). Development strategy of Padusan strawberry picking agrotourism, Pacet District, Mojokerto District. *International Journal of Multidisciplinary Research and Literature*, 2(5), 672-683. <https://doi.org/10.53067/ijomral.v2i5.159>

[In Persian]

- Alalhesabi M, Fattahi Masoum A S. (2019). Strategies for the Implementation of Agrotourism using SWOT Model in the Village of Garmeh. *JHRE*. 38(166), 63-78. <https://doi.org/10.20034/38.166.6378-63>
- Alizadeh, M., & Rahimi, M. (2017). Examination and prioritization of tourism development strategies in Khelkhal County using the Copras method. *Iranian Journal of Social Development Studies*, 9(4), 39-51. [Link](#)
- Amanpour, S., Nozari, A., & Badri, R. (2014). An investigation of the level of satisfaction of New Year tourists from utilities, facilities, and recreational services in the town of Shooshtar. *Urban Management Studies*, 6(19), 72-83. [Link](#)

- Barzegar, R., & Yadeghari, M. (2010). *Management of production in greenhouses*. Tehran: Agricultural Jihad University Applied Scientific Higher Education Institute.
- Bastenegar, M. (2023). Development of Agritourism in the Wetland City of Bandar Khamir Using Strategic Analysis of SOAR. *Tourism of Culture*, 4(13), 24-33. <https://doi.org/10.22034/toc.2023.394621.1118>
- Boozarmoghi, K., Shayan, H., & Ghandehari, I. (2017). The role and position of agritourism in rural development. *In Regional Conference on Tourism Capacities and Development of Ferdows County*. Mashhad.
- Darvishi, H., Pazuki, M., Sadeghi, H., & Biravandzadeh, M. (2014). Analysis of strengths, weaknesses, opportunities, and threats of greenhouse cultivation in rural entrepreneurship and employment development (Case study: Villages of Pakdasht County). *Journal of Research and Rural Planning*, 3(7), 105-119. <https://doi.org/10.22067/jrrp.v14i1.2504-1135>
- Esmaeili, F., Babakhani, M. and Zarei, M. (2022). Sustainable Regeneration of Inefficient Urban Textures with Emphasis on Catalyst Strategy (Case Study: Panbehrih Neighborhood of Qazvin). *Geographical Engineering of Territory*, 6(2), 289-308. <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.25381490.1401.6.12.7.6>
- Fotoohi, M., Hosseini Nia, G., & Sajjadi, S. M. (2021). Effects of agro tourism on rural entrepreneurship development with a focus on sustainable development: A case study: (Significant villages of Yazd Province). *The Journal of Geographical Research on Desert Areas*, 9(2), 245-267. <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.2345332.1400.9.2.11.5>
- Mazidi, H., & Zinati Fakhrabad, H. (2023). Investigating and analyzing the effects of rural Kurdistan on the sustainable livelihood of villagers (Case study: Vamanan and Kashidar villages of Azadshahr). *Tourism and Leisure Time*, 8(15), 1-20. <https://doi.org/10.22133/tlj.2023.392322.1089>
- Pasdar, P., & Ghoroushi, A. (2015). Developing human resource strategies using SWOT matrix. *International Conference on Management and Economics in the 21st Century*.
- Pazoki, M. (2022). The role of social capital in the economic performance of rural entrepreneurs in Pakdasht county. *Space Economy and Rural Development*, 11(40), 189-206. <http://dorl.net/dor/20.1001.1.23222131.1401.11.40.9.4>
- Poorassarian, A. H., Syed Hashemi, M. A. and Abshenas Jami, J. (2020). Strategies for Cultural Guidance in Cyberspace with Emphasis on the Iran's Cultural Engineering Plan. *National Security*, 9(34), 212-244. <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.33292538.1398.9.34.7.7>
- pooyan, S., tavakolan, A. and kargar, B. (2023). Evaluation of informal settlements in Rasht in order to provide sustainable urban regeneration strategies. *Geographical Engineering of Territory*, 7(2), 433-446. <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.25381490.1402.7.2.11.7>
- Raji, Z. (2021). A review of research conducted in the field of virtual tourism in Iran. *Geography and Human Relationships*, 4(2), 1-10. <http://dx.doi.org/20.1001.1.26453851.1400.4.2.29.3>

- Rezaee, F., & Rostami, F. (2023). A strategic analysis of Iran's overseas agriculture using SWOT and QSPM models. *Journal of Geography and Regional Development*, 21(2), 105–139.
<https://doi.org/10.22067/jgrd.2023.78462.1184>
- Shams Pouya, M. K., Tavakkolinia, J., & Yousefi Babadi, S. (2021). Strategic planning for tourism development in peri-urban areas: A case study of the tourism axis of Vardij and Varish; Region 22 of Tehran Municipality. *Urban Economics and Planning*, 2(4), 296–311. <https://doi.org/10.22034/UE.2022.02.04.04>
- Solymannejad, R., Alibaygi, A., & Salehi, L. (2022). Western capacities of Mazandaran Province for sustainable development of agri-tourism. *Journal of Tourism Planning and Development*, 10(39), 79–112.
<https://doi.org/10.22080/jtpd.2022.22191.3600>
- Tavassoli, A., Niknamy, M., Farajollah Hosseini, S. J., & Omid Najaf Abadi, M. (2021). Modeling farmer behavior in optimizing agricultural water consumption based on smart climate agriculture in Pakdasht County: Application of the theory of planned behavior. *Journal of Agricultural Extension and Education Research*, 14(1), 53–69. [Link](#)
- Tehran Management and Planning Organization. (2017). *Detailed results of the general population and housing census for Pakdasht County*. <https://www.a.mar.thmporg.ir>
- Zare, M., Mahdavi, A., Mahmoudi, H., Aghamir, F., & Asadian Ardakani, F. (2021). Determining indicators for agritourism development potential evaluation in Iran. *Journal of Agroecology*, 13(4), 669–687.
<https://doi.org/10.22067/jag.v13i4.87833>
- Zarei, G. (2017). Structural challenges of greenhouses in Iran. *Strategic Research Journal of Agricultural Sciences and Natural Resources*, 2(2), 149–162. <https://doi.org/10.22047/srjasnr.2017.110578>
- Zeytoonli, A., Rezai Soufi, M., & Ghorbani, A. (2015). Strategic planning for the development of sports tourism using SWOT analysis (Case study: Golestan Province). *New Approaches in Sports Management*, 3(9), 9–22.
[Link](#)

COPYRIGHTS

©2025 by the authors. Published by University of Science and Culture. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

